

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАЦЕОХОРОННОЇ РОБОТИ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ АГРАРНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Войналович О.В., к.т.н.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Кірієнко М.М., к.т.н., Присяжна Л.П., к.т.н.

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Для поліпшення організації навчання з охорони праці в аграрних вищих навчальних закладах необхідно забезпечити належний рівень викладання працезахоронних дисциплін з дотриманням встановлених обсягів викладання, дотримуватися нормативів щорічних відрахувань на впровадження заходів з охорони праці з усіх джерел фінансування.

Постановка проблеми. У Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту» зазначається, що педагогічним та науково-педагогічним працівникам має бути забезпечено належні умови праці та відпочинку, побуту, медичного обслуговування. Особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, мають право на: безпечні і нешкідливі умови навчання, праці та побуту.

За порушення нормативно-правових актів з охорони праці, невиконання розпоряджень посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці для керівників навчальних закладів, науково-педагогічних працівників та інших учасників навчально-виховного процесу встановлено певні види відповідальності згідно з чинним законодавством.

Організація працезахоронної роботи в аграрних вищих навчальних закладах має ряд особливостей, які необхідно враховувати у навчально-виховному процесі. Зокрема, це стосується забезпечення належних (безпечних) умов праці на місцях практик, дотримання встановленого режиму праці та відпочинку науково-педагогічними працівниками. Мають певні відмінності нормативних актів, що регламентують організацію і ведення роботи з охорони праці у навчальних закладах.

Тому важливим для аграрних вищих навчальних закладів є розроблення і введення у дію необхідного переліку документів з охорони праці, ознайомлення з ними працівників, студентів, слухачів та аспіратів з метою запобігання травматизму та захворюваності на всіх етапах навчально-виховного процесу, формування у них працезахоронного світогляду, поліпшення стану викладання дисциплін з охорони праці.

Аналіз досліджень і публікацій. У останній час у ряді посібників, збірниках нормативних документів та наукових праць проаналізовано ступінь дотримання вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці у вищих

навчальних закладах, розроблено ряд документів, де деталізовано працезохоронні вимоги до навчально-виховного процесу [1-3 та ін.].

Разом з тим авторам статті не вдалося отримати інформації щодо рівня травматизму серед студентів та працівників аграрних вузів за останні роки, оскільки жодна з установ – Міністерство аграрної політики і продовольства України, Міністерство освіти і науки України, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві, Державна служба нагляду в гірництві та з промислової безпеки – окремо такої статистики не веде. Ставлення до безпеки і здоров'я учнів та студентів у нашій державі проявляється у страхуванні учасників навчально-виховного процесу від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання [4]. Так, наприклад, студентів Австрії, Німеччини, США та інших провідних країн світу страхують від нещасних випадків у ВНЗ у рамках національних законів страхування. В Україні таке страхування є лише декларативним, адже потерпілі під час практики на виробництві студенти (чи особи, які їх представляють) не отримують ніяких компенсаційних коштів у разі отримання травм у навчальному закладі чи місцях проведення практики.

У статті [5] розглянуто можливості впровадження різноманітних інноваційних навчальних технологій у навчанні з охорони праці, проаналізовано чинники, що заважають активному використанню інновацій у навчальному процесі. Серед них вказано недосконалість нормативно-правових засад та методичного інструментарію працезохоронного навчання. Так, потрібно відслідковувати результати попереднього навчання з питань охорони праці, застосовувати різноманітні форми нових навчальних технологій, зокрема комп'ютерних, диференціювати тривалість та зміст проведення працезохоронного навчання залежно від категорії слухачів та студентів.

На важливості професійно-педагогічної та професійно-психологічної підготовки викладачів загально-технічних дисциплін, до групи яких належить дисципліна «Основи охорони праці», зосереджено увагу в роботі [6]. Автори вважають, що специфіка навчання працезохоронній діяльності потребує своєрідного сполучення фундаментальних, спеціальних, педагогічних, психологічних знань і вмінь викладачів навчального закладу.

Мета даної статті – висвітлити наявні проблеми з охорони праці у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів та окреслити заходи для їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Можна умовно виокремити три групи працезохоронних проблеми в аграрних закладах освіти: – ті, що безпосередньо стосуються навчання з питань охорони праці; – наявність неусунутих виробничих небезпек і шкідливостей на місцях практичного навчання; – недостатність фінансування заходів з охорони праці.

I. Навчання з охорони праці. Нині в аграрних вищих навчальних закладах викладання дисциплін «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі» відбувається на основі відповідних Типових навчальних програм, що були розроблені згідно з наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від

наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 р. № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України».

Розроблення та впровадження кілька років тому Типових навчальних програм з основних працезахоронних дисциплін було вкрай потрібним, адже стало дієвим інструментом для збереження на належному рівні обсягів викладання таких дисциплін, оптимального розподілу співвідношення лекційних, лабораторних і практичних занять, зобов'язало заклади освіти вводити до випускних робіт (проектів) розділи з охорони праці та ін. Однак зазначені Типові навчальні програми характеризуються багатьма недоречностями, які можна пояснити кастивістю колективів розробників та відсутністю серйозного обговорення змісту Типових програм викладачами працезахоронних дисциплін, наприклад в Інтернеті.

І якщо робочі навчальні програми з дисципліни «Основи охорони праці» для різних факультетів аграрних закладів освіти відрізняються мало, хіба що переліком лабораторних і практичних робіт, то цього не скажеш у випадку дисципліни «Охорона праці в галузі». Тому нині актуальним є розроблення Типових навчальних програм з працезахоронних дисциплін для аграрних навчальних закладів, де має бути враховано особливості працезахоронного забезпечення виконання різноманітних робіт у підгалузях аграрного сектору економіки України.

Автори чинних Типових навчальних програм зазначених дисциплін не зуміли подолати вад попередніх Типових програм, що зафіксували штучний поділ дисципліни «Охорона праці» на дві частини: «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі». Через це мають місце багато повторів в обох програмах (зокрема, щодо питань державного нагляду за охороною праці, пожежної безпеки та ін.). На нашу думку недоцільним є перенесення розділу, що стосується розслідування нещасних випадків, до дисципліни «Охорона праці в галузі». Адже наріжним каменем вивчення основ охорони праці є засвоєння студентами зв'язку між причинами (неправильними діями працівників і небезпечними обставинами виробничого довкілля) і наслідками (виробничими травмами, професійними захворюваннями). А це безпосередньо виявляється під час аналізу документів розслідування виробничих травм (професійними отруєнь чи хвороб).

З іншого боку певні розділи Типової програми з дисципліни «Охорона праці в галузі» складено з явним бажанням надати їм певної науковості на противагу задекларованій у назві дисципліни практичності. Насамперед це стосується теоретичних засад функціонування системи управління охороною праці, міжнародної діяльності у галузі охорони праці, наукової працезахоронної діяльності. Аж ніяк не зменшуючи вагомості цих проблем, все ж їх втиснути у вузькі обсяги дисципліни «Охорона праці в галузі» можна лише за рахунок інших частин, здебільшого практичної підготовки.

А от виробничим ризикам, кількісним методам їх оцінювання приділено недостатньо уваги. Це ж стосується практичних (а не декларативних) питань

розроблення і впровадження системи управління охороною праці в галузі та на підприємстві.

Тож навчальним частинам аграрних вузів необхідно дотримуватися встановлених наказом № 969/922/216 обсягів викладання нормативних дисциплін з охорони праці, не допускати їх штучного об'єднання з іншими дисциплінами, забезпечувати атестацію знань студентів у вигляді іспитів чи диференційованих заліків, планувати навчальне навантаження для проведення викладачами з охорони праці консультацій з відповідних розділів дипломних проектів (робіт) в обсягах не менше 1,5 години на студента.

Для поліпшення навчання необхідно створити при кафедрах працезохоронного спрямування навчально-методичних центрів з охорони праці. Основним завданням таких підрозділів має стати проведення навчання (тренінгів) з охорони праці для працівників аграрних підприємств регіону та розроблення методичного забезпечення такого навчання. З цією метою викладачами кафедри безпеки життєдіяльності ХНТУСГ була запропонована програма підвищення як професійної, так і соціально-наукової кваліфікації спеціалістів аграрного профілю з охорони праці [7].

Такі заходи дозволять викладачам кафедр, задіяних у роботі навчально-методичного центру з охорони праці, відстежувати працезохоронні проблеми сільськогосподарського виробництва та будувати навчальний курс з урахуванням практичних завдань запобігання травматизму і захворюваності в АПК, особливостей функціонування галузевої СУОП.

II. Місця практик у навчально-дослідних господарствах аграрних вищих навчальних закладів. Важливим є регламентування дій керівників аграрних вищих навчальних закладів та навчально-дослідних господарств, де студенти проходять практичні заняття, керівників практик, спеціалістів з охорони праці щодо забезпечення вимог охорони праці на місцях практики. Особливістю проходження практики студентами аграрних вищих навчальних закладів є наявність на територіях і приміщеннях виробничих підрозділів навчально-дослідних господарств багатьох небезпечних і шкідливих чинників – мобільних машин, незакритих кожухами рухомих (обертюваних) вузлів сільськогосподарських агрегатів та механізмів, норавливих тварин та ін.

Тому умовою проведення практичного навчання в навчально-дослідних господарствах чи на базах практики повинно стати розроблення Паспортів з охорони праці на робочих місцях практичного навчання. У таких паспортах мають бути вказані неусунуті виробничі небезпеки і шкідливості, а також комплексні заходи для їх усунення, використовувані засоби індивідуального захисту та порядок нагляду з боку посадових осіб (працівників) господарства за виконанням робіт студентами (за їх перебуванням на території виробничого підрозділу). Із затвердженими керівником навчально-дослідного господарства паспортами потрібно ознайомити студентів та керівників їх практичного навчання.

Інструктажі з безпеки життєдіяльності та охорони праці зі студентами, які від'їжджають на практику, повинні починатися у вищому навчальному закладі. (рис. 1). На кафедрах працезохоронного спрямування мають бути розроблені відповідні програми інструктажів [1] з детальним висвітленням питань безпеки

перебування студентів у дорозі до баз практики та на території навчально-дослідного господарства, під час проживання у гуртожитках, виконання основних виробничих процесів та під час дозвілля.

Ці інструктажі аж ніяк не скасовують інструктажі з охорони праці (вступного і первинного), які мають бути проведені на місцях проходження практики, а є їх важливим доповненням. Практика для студентів з певних навчальних дисциплін має стати також практикою з охорони праці, коли студенти зможуть порівняти стан охорони праці у виробничих підрозділах баз практики з відповідними нормативними вимогами, вказаними у чинних державних нормативних актах з охорони праці та запропонувати керівництву господарства ефективні працезахоронні заходи.

III. Фінансування заходів з охорони праці у вищому навчальному закладі. Як і на більшості підприємств АПК, впровадженню заходів з охорони праці заважає нестача коштів. Згідно зі ст. 19 Закону України «Про охорону праці» на щорічні потреби з охорони праці підприємство, незалежно від форм власності, має витратити не менше 0,5 % від фонду оплати праці за попередній рік. Ці кошти потрібно спрямовувати на реалізацію комплексних заходів щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого довкілля, підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам.

За порушення вимог щодо фінансування заходів з охорони праці згідно з вимогами ст. 43 Закону України «Про охорону праці» підприємство має сплатити штраф із розрахунку 25 % від різниці між розрахунковою мінімальною сумою витрат на охорону праці у звітному періоді та фактичною сумою цих витрат за такий період. Для контролю обсягів фінансування на потреби охорони праці бухгалтерія підприємства повинна складати реєстр працезахоронних витрат з обов'язковим зазначенням реквізитів первинних бухгалтерських документів. У податковому та бухгалтерському звіті підприємства сума асигнувань та фактичні витрати на потреби охорони праці вказують окремим рядком.

Перелік витрат на охорону праці має відповідати «Переліку заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 27.06.2003 р. № 994.

Окрім витрат на приведення основних фондів підприємства у відповідність з вимогами НПАОП потрібно також профінансувати:

- проведення атестації робочих місць на відповідність НПАОП, оформлення стендів, оснащення кабінетів, куточків та виставок з охорони праці, придбання необхідних НПАОП, наочних посібників, літератури, плакатів, відеофільмів, макетів, програмних продуктів тощо з питань охорони праці;

- проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб та інших працівників у процесі трудової діяльності, організацію лекцій, семінарів та консультацій із зазначених питань;

- забезпечення працівників спеціальним одягом, взуттям та засобами індивідуального захисту відповідно до встановлених норм (зокрема,

забезпечення мийними засобами та засобами, що нейтралізують небезпечну дію на організм або шкіру шкідливих речовин під час виконання робіт, де може статися забруднення цими речовинами);

- надання працівникам, зайнятим на роботах із шкідливими умовами праці, спеціального харчування, молока чи рівноцінних харчових продуктів, а також газованої солоної води;

- проведення обов'язкового попереднього, періодичного і позапланового медичного огляду працівників, зайнятих на важких роботах, роботах з небезпечними чи шкідливими умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі.

Рис. 1 – Порядок проведення інструктажів з охорони праці під час практик студентів аграрних ВНЗ

Враховуючи необхідність підвищення рівня безпеки праці на робочих місцях баз практики, має бути встановлено відрахування на впровадження заходів з охорони праці з усіх джерел фінансування аграрних ВНЗ (не лише з обсягів бюджету ВНЗ, а обсягів науково-дослідних робіт та програм, інших позабюджетних коштів) на рівні, що перевищує мінімальні нормативи (не менше 0,5 % від фонду оплати праці за попередній рік).

Висновки. Для поліпшення стану охорони праці в аграрних вищих навчальних закладах необхідно забезпечити належний рівень викладання працезохоронних дисциплін з дотриманням встановлених обсягів викладання, дотримуватися нормативів щорічних відрахувань на впровадження заходів з охорони праці з усіх джерел фінансування.

Умовою проведення практичного навчання у навчально-дослідному господарстві чи на інших базах практики повинно стати розроблення Паспортів з охорони праці на робочих місцях практичного навчання. У таких паспортах мають бути вказані неусунуті виробничі небезпеки і шкідливості, а також комплексні заходи для запобігання травматизму та захворюваності.

Список використаних джерел

1. Войналович О.В., Рідей Н.М., Іванишин В.В., Гладкий А.М. та ін. Правове регулювання організації роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу (за загальною редакцією академіка Д.О.Мельничука). – К.: Видавничий центр НУБіП України. – 2012. – 322 с.
2. Забезпечення прав та обов'язків дітей і батьків в процесі навчання / Упоряд. С.О.Лесковець. – Х.:Торсінг плюс, 2009. – 368 с.
3. Войналович О.В., Дерев'янка Д.А., Шевчук О.А. Сучасні підходи щодо організації інтенсивного навчання з питань охорони праці / Збірник наукових праць 10-ї міжнародної науково-методичної конференції «Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика», К.: Центр учбової літератури, 2011. – Т.1. - С. 116 – 121.
4. Захист трудових прав освітян / Упоряд. С.О.Лесковець. – Х.: Торсінг плюс, 2009. – 624 с.
5. Секачева Л.М., Овчаров А.И., Касьянова Т.И. Инновации в обучении охране труда: проблемы внедрения // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 2. – С. 105-112.
6. Понамарьов О.С., Латишева М.М., Павленко Т.С. Проблеми промислової безпеки в системі формування гуманітарно-технічної еліти // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків НТУ «ХПІ», 2006. – № 1. – С. 100-109.
7. Кірієнко М.М., Присяжна Л.П., Малашенко Л.А. Деякі аспекти удосконалення методичної моделі професійної програми підвищення кваліфікації спеціалістів та посадових осіб з питань охорони праці // Механізація сільськогосподарського виробництва. - Вісник ХНТУСГ.- вип. 44.- Т.1.- Харків.- 2006.

Аннотація

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РАБОТЫ ПО ОХРАНЕ ТРУДА В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ АГРАРНЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Войналович А., Кириенко Н., Присяжная Л.

Для улучшения состояния охраны труда в аграрных вузах необходимо обеспечить надлежащий уровень преподавания дисциплин по охране труда с соблюдением установленных объемов преподавания, придерживаться нормативов ежегодных отчислений на внедрение мероприятий по охране труда из всех источников финансирования вуза.

Abstract

IMPROVEMENT OF LABOR PROTECTION IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF AGRARIAN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

A.Voynalovich, N. Kiriyenko, L. Prisiazhnaia

To improve safety in agricultural universities need to provide the appropriate level of teaching courses on health and safety in compliance with the established volumes of teaching standards to adhere to the annual allocations for the implementation of labor protection measures from all sources of funding of the university.

УДК 629.017

ПОВЫШЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МОБИЛЬНЫХ МАШИН ПУТЁМ КОНТРОЛЯ ПРЕДЕЛЬНЫХ УГЛОВ НАКЛОНА

Дубинин Е.А., к.т.н., доц.

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

**Полянский А.С., д.т.н., проф., Задорожня В.В., ст. преподаватель,
Костенко А.Ю., магистр**

*Харьковский национальный технический университет
сельского хозяйства имени Петра Василенко*

Разработана система контроля предельных углов наклона мобильных машин, позволяющая повысить их поперечную и продольную устойчивость при движении на уклонах. Результаты могут быть использованы при изготовлении и модернизации мобильных машин. Ключевые слова: мобильная машина, уклон, система контроля, устойчивость

Введение. Одной из важнейших предпосылок снижения опасности возможных аварийных ситуаций для мобильных машин в производственных условиях является содержание в нормальном состоянии производственных объектов. При этом надежность машин должна расцениваться как существенный фактор снижения вероятности несчастных случаев, в том числе из-за опрокидываний. При работе скоростных современных тракторов на склонах это приобретает особую значимость [1].

Условия работы мобильных машин с различными компоновками на